

Feiszt Ottó

Gr. Széchenyi Zsigmond a szarvasvadász, avagy egy beteljesületlen vadászálom

A magyar vadászoknak napjainkban is, a legkívánatosabb vadászszákmánya: a böggő, erős és érett agancsú gímszarvas bika! Mert: *„Nincs szebb erdő az ezüstitörzsű, szeptemberi bükkösnél és nincs szebb vad a benne orgonázó magyar szarvasbikánál!”* – ahogyan azt Széchenyi Zsigmond Alaszkából, kora őszi vadászatairól hazagondolva, örökérvényűen megfogalmazta nekünk, hazai Nimródoknak.

Kétségtelen, hogy az impozáns, öblös és mély hangú szarvasbikánk a legnagyobb testű és agancsú itthoni vadfajunk. Hangja pedig a földkerekség valamennyi szarvas faja közül a legszebb. Az, hogy kiváló agancsú egyedekre nem akárki vadászhat, az nem csak régen, hanem manapság is így van. No, nem azért, mert elejtésük joga a királynak van fenntartva, mint egykoron. Inkább azért, mert ez az igazán királyi vadászat, nem adatik meg mindnyájunknak. A böggő szarvasbikára való cserkészlet valóban különleges élmény. S, hogy ebben egy magyar vadász részesül-e, azt néha szerencsés csillagzata, néha pedig pénztárcájának vastagsága határozza meg.

Tehát mi is ez a vadászálom, amire minden magyar vadász vágyakozik? Igen, egy öreg, aranyérmes, kapitális böggő szarvasbika elejtése! Trófeájának a vadászszoba díszhelyére függesztése és elsősorban a csodálatos, beteljesült vadászélmény átélése. Erre vágyott maga Széchenyi Zsigmond is, aki eszmélésétől kezdve vadász akart lenni. Majd egész életét meghatározta ez az atavisztikus vonzalom. *„Hiszen múltamban – erről tanúskodnak könyveim is – mindig a vadászat játszotta a prímhegedűt! Vezércsillagom volt, életem értelme. Ha nem is egyetlen, mindenesetre igazi értelme! Mert nekem az élet – vadászat. S a vadászat – élet!”*

Így vélekedett *Ünnepnapok* című hazai vadászatait megörökítő talán legszebb művében, ahogy visszaemlékezett, – már az új rend által, a II. világháborút követően, szeretett puskáitól megfosztva – lefegyverezett vadászként.

Érdemes azonban visszapillantnunk, hogy miért is a gímszarvas a magyar vadászok álmainak a netovábbja? Mindenekelőtt Hunort és Magort a Kárpát-medencébe vezető csodaszarvasunk legendája miatt.

Meg azért, mert ez az arányos testű, fenséges hangú, csoda agancsú, gyönyörű vad valóban egyedülálló Európában.

A magyar szarvasállomány a XIX. század utolsó harmadára jelentősen megcsappant. S az 1867-es Kiegyezést követő gazdasági fellendülés meghozta a lehetőségét annak, hogy a nagybirtokos arisztokrácia az életmódjához tartozó vadászat, és az azt szolgáló vadállomány fejlesztéséhez fogjon. Legfőképp idehaza akart szarvasvadásszá válni! Mert, ahogy Széchenyi írja: *„A magyar erdő első vadja, a magyar vadász legkívánatosabb zsákmánya – a derék agancsú szarvasbika. Mi szarvasvadászok, legalábbis ezt valljuk.”*

Megindult tehát az ország számos pontján, a gímszarvas telepítése. A magát valamire tartó földbirtokosnak „saját” szarvasa is lett! Majd a XX. század elején megkezdődött a vadászok között a versengés. Ki ejtett el kiválóbb, nehezebb, főleg pedig tetszetősebb agancsú szarvast? Ezt az összehasonlítást szolgálták a trófea bemutatók és kiállítások, valamint a kialakuló, az objektivitást szolgáló trófeabírálati képletek megalkotása is. Ugyanis az ízlésbeli különbségekről való vita felesleges voltát már egy latin közmondás is kimondta: *„De gustibus non est disputandum!”* Számosan a sokágú, nagy koronájú nyugati típusú agancsokat kedvelték, míg a magyar ízlésnek a keleti, kárpáti típusú, hosszú és vastag szárú, de kevesebb korona ágú, sokszor jégág hiányos, sötét színű szarvasagancs felelt meg jobban.

A kialakuló hagyományokhoz hozzátartozott az arisztokrácia köreiben, a gyermek vadászból a vadászemberré válás nevelési folyamata. Amit visszatükrözött a kicsitől a nagy felé haladó elejtett vadfajok sorozata. „Verébtől a szarvasbikáig”, ahogy ezt Gr. Rhédey Zoltán 1943-ban megjelent vadászkönyvének címe is sugallja. Így volt ezzel Széchenyi gróf is, aki hat esztendő korától már vadászott, ekkor ejtette el első „vadját”, egy verebet. Első őzbakját pedig 13 évesen hozta terítékre. Ám az első szarvast csak felnőtt fejjel! *„Apám már eleve, már kisgyermekkoromban áperthe kimondotta: szarvast csak érettségi után!”*

Ebből az attitűdből megérezhetjük micsoda jelentőséggel bírt akkoriban egy vadász életében, hogy szarvasvadásszá válhatott! *„Csakhogy a szarvasvadász nem arról ismerszik ám meg, hogy fegyvere golyóját milyen biztonsággal röpíti a kiválasztott bika lapockájába, sem pedig arról, hogy milyen sűrű agancserdő díszíti lakásának falát. Hanem a szarvas életéről gyűjtött ismeretének, valamint a szarvas iránt tanúsított becsületének fokáról.”*

Széchenyi Zsigmond szakismeretéhez semmi kétség sem férhet, s nem azért, mert életében több mint kétszáz szarvasbikát lőtt, hanem azért, mert válogató vadászatukról

„A szarvas selejtezése” címmel színvonalas szakkönyvet alkotott, melynek bevezetésében találjuk a fenti idézetet. Könyvét később a világ szarvasainak általa írt ismertetésével bővítették ki.

Széchenyi már gyermekkorától tervezte egzotikus vadászútjait. Amit a családi könyvtár viláगतlasza bánt legjobban, a sokféle tervrajz gyermeki bevonalmazásától összefirkálva, majd kiradírozva, az idegen tájak térképein. Apja nem kis haragjára.

Hosszú vadászéletében a világ négy földrészén vadászhatott. Afrikában sikerült is a „big five”, azaz az „öt nagy”, az emberre is veszélyes vadfaj: elefánt, kafferbivaly, oroszlán, orrszarvú és leopárd kapitális egyedeit elejtenie. Elefántjai közt egynek az agyarát a Föld legkiválóbbjai között tartották számon! Lőtt igazi ritkaságszámba menő vadfajokat is, bongót, szitatungát, karakált. Világrekord addax antilopot a Líbiai sivatagban. Nagy tigris Indiában, maharadzsa barátainál. Óriás jávort és Kodiak-medvét Alaszkában, valamint aranyérmes barnamedvét Erdélyben!

Ám aranyérmes gímszarvas bikát nem! Pedig Széchenyinek a kőröshegyi birtokán saját szarvasa is volt! Ám akkoriban az aranyérmes agancsú gímszarvas „Somogyországban” is ritkaságszámba ment. *„Elsőrendű „aranyérmes” szarvas – annak ellenére, hogy kiváló területeken vadászhattam vagy harminc éven keresztül – soha nem jutott osztályrészemül. Az még most is jó egészségben járja az erdőt, ma is növeszti, érleli vadászéletem vágyálmát – az aranyérmes szarvasagancsot!”*

Vadászálma eléréséhez 1941-től kárpáti vadászterületet is bérelt, bár neki a közelgő, háborús front, mindössze három, szeptemberi-októberi alkalmat adott Erdélyben. Belépett tehát azok „klubjába”, akik a szarvasvadászok különleges szektáját alkották. Mert a kárpáti szarvas az más! Nem csupán hatalmas szürke teste, ősi típusúnak mondott, kapitális méretűre fejlődő derék agancsa, az embertől való irtózása miatt, hanem elejtésének különleges körülményei következtében is. Akkoriban még kevesebb volt belőlük. Különösen a rekord méretűekből! Ráadásul egy ilyen bérlemény nem volt olcsó mulattság. Csupán a tehetősebb vadászok jutottak ilyen területhez, de a sikeres vadászatot nem garantálta semmi. Ezekben a feltáratlan, vad erdőségekben, – Máramarosban, vagy a Déli-Kárpátokban – a várva remélt kapitális szarvas, a hihetetlen erőfeszítések

és sokszor nélkülözések közepette, legtöbbször csak a vakszerencse vagy Szent Hubertus hathatós segítsége juttathatta a kitartó, elszánt, fáradhatatlan és jól felkészült kárpáti szarvasvadász kezére.

Sokan, a híres magyar vadászok közül talán szerencsésebbek voltak. Draskovics Iván, Károlyi Lajos, Csekonics Endre, Pálffy Pál, Thurn-Runbach István vagy akár Nadler Herbert, ha nem is mindannyian, de elejthették kapitális kárpáti bikájukat. Ám Széchenyi Zsigmond sem jött haza a Kárpátokból üres kézzel. Bronzérmes, erős, dédai és hargitai bika neki is kijárt! Pusztán az a fránya aranyérmes szarvas hiányzott!

A kárpáti vadászatok mellett, úgy tűnt, hogy a sors még egy óriási lehetőséget is felvillantott számára, vadászálma beteljesüléséhez.

Habsburg Albrecht főherceg 1942 decemberében felkérte, a Délvidékkel Jugoszláviától visszacsatolt, hatalmas bellyei uradalmának vadászati igazgatására. Széchenyi nagy tervekkel vágott neki a túlszaporodott, túltartott szarvasállomány feljavításához, szakszerű selejtezéséhez. Leírni maga is alig merte, de két idény alatt száz gyenge agancsú bikát hozott terítékre. Az ivararány is rossz volt, a tehének számadata közel háromszor több volt a bikákénál. Az, hogy vajon az ottani szakszemélyzet egyetértett-e Széchenyi gróf elképzeléseivel a szarvasok jövőjéről, nem tudhatjuk, ám annak jelentőségét még látni fogjuk!

1943 szeptemberében Bellyén a vörösmarti védkerület Szarvashát nevű szigetén bögött egy kivételes minőségű szarvasbika. A főherceg meg is nézte a 18 ágú fejdísszel ékeskedő bikát, de úgy ítélte meg – a kétségtelenül aranyérmes szarvast –, hogy nem elég idős, s egy évi haladékot adott a kapitális agancsú vadnak. Ítélete helyes volt, mert 1944 szeptemberére az agancs 22 ágúra fejlődött és súlya is közelítette a 12 kg-ot.

Széchenyi a telefonos sürgetések után személyesen sietett a főherceghez, hogy rávegye a kapitális bika elejtésére. Mindhiába, mert rövidesen már hullottak a bombák Budapestre, s Albrecht főherceg arra kérte a gróft, hogy ugyan: „*tenné meg neki azt a baráti szívességet, lője meg helyette a nagy bikát*”, az aranyérmes szarvast! Itt volt tehát a „búsás bellyei borraivaló”, az oly vágyott vadászálom a beteljesülés előtt!

Majd a gróf késő éjszaka visszatért autóján Bellyére, és álmatlanul várta a nagy reggelt! A főherceg engedélyéről, még visszaérkezése előtt, értesítette Iváncsevics erdőmérnököt, akivel együtt indultak a hajnali cserkészetre. Ám a mindezidáig, nyolc nap óta, kitartóan bögő bika, reggel csupán egyszer jelentkezett, majd meglepetésükre teheneit sem követte

szokásos beálló helyére. Eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Egyszerűen nyoma veszett. „Az a hőn óhajtott, aranyérmes huszonkettes, az volt hát vadászéletem tündérbikája. Az volt a „Lebenshirsch”-em! Szellem volt-e csupán, aranyérmes szarvasbikába bújt lidérc? Az ősmagyarok csodaszarvasa?”, írta később nem kevés keserűséggel Széchenyi Zsigmond.

De mi is történhetett ott valójában? Minden bizonnyal, – a gróffal nem mindenben egyetértő – személyzet, nem hagyta elejteni a főhercegi bikát, és az utolsó pillanatban megzavarta azt. Tévedtek és hibáztak, amikor nem engedték uruk akaratának érvényesülését? Vagy igaz lehet az a történet, amit Völgyi László, akkori uradalmi segéderdőmérnök később elmesélt? Kétértelmű vagy csupáncsak feltételes volt az a nagylelkű engedély? Mármint, hogy „*meglőheti*”, (de nem *muszáj elejtenie*)! Ezt érthették esetleg félre? Utólag mindenesetre nagy kár, hogyha így történt! Ugyanis ez nemcsak a gróft fosztotta meg álmai beteljesülésétől, hanem az egész magyar vadgazdálkodást egy rekordagancsú híres bikától! Sajnálatos módon a hatalmas agancs sohasem került elő? Vagy a bika áldozatul eshetett a háború vérzivatarának? Esetleg az azt követő orvvadászatoknak? Pontosan sohasem tudhatjuk meg.

Ám 1946-ban, az ismét Jugoszláviához tartozó bellyei oldalon, terítékre került egy világrekord várományos szarvasbika! A D. Stefanovic erdész által elejtett bika kapitális trófeája „kazuki bika” néven vált híressé. Sokan úgy tartják ez a „csodaszarvas” azonos Széchenyi Zsigmond „tündérbikájával”! Szakmailag természetesen lehetséges, hogy két esztendő múltán, agancsa akár még erősebb méretű lett! (Bírálati pontszáma: 248,55 NP, páratlan 20-as, súlya pedig 12 kg, – Düsseldorfban 1954-ben világrekorddá nyilvánították!)

Széchenyi Zsigmondot sajnos a háború alatt és után ennél sokkal súlyosabb csapások is érték Édesapja belehalt a börtöni bántalmazásokba. Svábhegyi villáját gyújtóbomba találta, és a tűz martalékává vált 1300 trófeája. Odalett több évtized gyűjtőmunkája. Ám vadásznaplói, emlékei megmaradtak! S a hazafiúi érzelmektől vezérelt, itthon maradó Széchenyi gróf, a kitelepítés és mellőzés évei után, – mindannyiunk szerencséjére, – a magyar vadászirodalom legszebb hazai műveit alkotta meg csodálatos nyelvezettel, bravúros stílusban!

Megjelent: NIMRÓD 2013/09

